

UNIVERZITA KARLOVA PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

POSUDEK OPONENTA PRÁCE

Téma práce : Projevy restorativní justice v českém trestním právu

Autor : Nikol Kusáková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Katarína Tejnská, Ph.D.

Oponent: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

Rozsah práce: 61 stran

Datum odevzdání práce: listopad 2023

1. Charakteristika tématu:

Restorativní justice je v ČR aktuálním tématem zejména s ohledem na úsilí o humanizaci trestního řízení. Autorka v předložené práci poukazuje na limity tradiční justice, pokud jde o možnosti obnovy spravedlnosti. Autorka chce v předložené práci poskytnout ucelený rozbor projevů restorativní justice v trestním právu hmotném a procesním. Její základní metodu tak představuje zjišťování, do jaké míry má určitý právní institut tzv. restorativní potenciál. Tento přístup autorky ke zvolenému tématu je poměrně novátorský a umožňuje originální náhled na jednotlivá ustanovení trestních zákonů. Diplomní úkol je poměrně náročný, a to vzhledem multidisciplinaritě i potřebě vzít v úvahu zahraniční úpravy.

2. Hodnocení po formální a obsahové stránce:

Autorka rozdělila svůj výklad do šesti částí, v nichž postupuje od všeobecného vymezení restorativní justice a základního pojmosloví k projevům restorativní justice v jednotlivých právních odvětvích. Těžištěm práce jsou výklady o prvcích restorativní justice v oblasti alternativních trestů podle platného trestního zákoníku a dále její projevy v rámci tzv. odklonů v trestním řízení. Autorka ovšem nepomíjí ani vedlejší trestní zákony (zejm. soudnictví ve věcech mládeže). Zdařilou část výkladu obsahují i komentáře k zákonu o obětech trestných činů nebo o Probační a mediační službě.

Autorka má za to, že tradiční justice prochází krizí. Upozorňuje na nedostatečné zohlednění zájmů obětí, enormní zatížení soudů, dlouhodobou přeplněnost věznic, neefektivitu tradičních trestních sankcí a vysokou úroveň recidivy. Restorativní justice byla dle zjištění autorky nejprve dlouhodobě vyvíjena praxí jako odpověď na uvedené krizové jevy. Posléze byly aplikační poznatky zobecněny teoreticky. Spíše než odborný pojem však autorka v restorativní justici spatřuje neustále se vyvíjející soubor hodnot a principů, které společně vytváří přístup k řešení trestné činnosti. Autorka se snaží vymezit tyto výchozí ideje na základě anglosaských pramenů. Píše o hodnotě pospolitosti, individualitě, jedinečnosti, respektu a vzájemnosti. Mezi praktické principy restorativní justice se ovšem řadí také princip náhrady způsobené újmy (vedle dobrovolnosti, obnovy narušených vztahů, oslovení všech účastníků, inkluzivního vedení dialogu a přijetí společného rozhodnutí).

Pokud jde o vlastní definici restorativní justice, volí autorka metodu prvků sdílených definicemi v jednotlivých pramenech. (důraz na újmu, dobrovolnou účast pachatele a osob postižených trestným činem, odbornou přípravu facilitátorů a účastníků, dialog vedoucí k dohodě a ke vzájemnému pochopení a pomoc účastníkům ve fungování v budoucím životě). Těžištěm výkladu je v přiblížení jednotlivých metod (nástrojů) restorativní justice. V první řadě se autorka podrobně a

zasvěceně zabývá mediací mezi pachatelem a obětí. Diplomantka rozebírá postavení mediátorů i se všemi jeho úskalími.

V juristické části práce je patrná obeznámenost autorky s tradiční naukou o účelu a smyslu trestu, s níž se snaží dát do souladu své poznatky z oblasti restorativních přístupů. Pro současnou aplikační praxi zdůrazňuje autorka význam dokumentů OSN, zejména Handbook on Restorative Justice Programmes z roku 2006 (resp. 2020), která přinesla první definici restorativní justice v mezinárodní sféře. Samotný trestní zákoník z roku 2009 sice dle autorky konkrétně neodkazuje na restorativní justici, avšak v důvodové zprávě je uvedeno, že dosavadní zákon neodpovídal jejím novodobým trendům. Autorka se v této souvislosti zabývá katalogem tzv. alternativních trestů, které posuzuje z hlediska cílů restorativní justice, Značně skeptická je ovšem k nepodmíněnému výkonu trestu odnětí svobody. Mezi důležité restorativní cíle autorka zahrnuje vedení pachatele k aktivnímu přijetí odpovědnosti (v této souvislosti autorka zkoumá fenomén písemných slibů a prohlášení učiněných obviněným). Autorka ve svém vykladu vedle druhů trestů nespojených s omezením osobní svobody zkoumá také alternativy k potrestání, jako je upuštění od potrestání a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem.

V procesní části posuzované práce se autorka pochopitelně zaměřuje především na tzv. odklony. Výklad počíná trestním příkazem a dohodou o vině trestu. Z textu je patrné, že autorka je s materií obeznámena daleko nad rámec běžných příruček a orientuje se v často nepřehledné aplikační praxi. Autorka hodnotí jednotlivé druhy odklonů podle míry jejich využití, což dokládá aktuálními statistikami. Jako významný exegetický problém autorka zkoumá doznání obviněného v rámci odklonů. Autorka vznáší celou řadu kritických připomínek k platným trestněprocesním předpisům. Z hlediska Probační a mediální služby spatřuje hlavní problém v krátkých lhůtách v nichž PMS může v přípravném řízení připravit mediaci (v krajním případě i ve zkráceném přípravném řízení). Diplomantka se rovněž se značnou pílí zabývala restorativními aspekty soudnictví ve věcech mládeže. Zde důkladně využila možnost zkoumání zvláštního systému sankcí, který restorativní prvky výslovně zahrnuje.

Po formální stránce je práce na velmi dobré úrovni. Metodologicky autorka ovládá postupy analýzy a syntézy; zná také základní postupy právní exegeze (zejm. systematického výkladu). Autorka čerpala z dostatečně reprezentativního okruhu pramenů zejména v češtině, ale také ze zahraničních kompendií a monografií. Některé pasáže jsou příliš poplatné kanonickým příručkám (diplomant by měl vždy hledat doplnění a zpochybnění obecně přijímaných učebnicových definic a pouček). Totéž platí pro nekritické přebírání textů nevládních organizací. Nejde však o nedostatky, které by měly dopad do hodnocení práce. Oceňuji velmi čtivý styl autorky za respektování pravidel odborného jazyka. Poznámkový aparát je veden korektně (včetně citací judikátů a zdrojů ze sítě Internet).

3. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě:

Při ústní obhajobě může diplomantka shrnout své názory ohledně projevů restorativní justice v zákoně č. 45/2013, o obětech trestných činů.

Dále může kandidátka odpovědět na dvě z následujících otázek:

Může poškozený podat stížnost proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání,

Může trestní soud v rámci adhezního řízení uložit obviněnému, aby na své náklady zřídil pomník své oběti?

Je v případě znásilnění mezi manžely nutný souhlas znásilněné manželky s trestním stíháním manžela? Co kdyby manželka zlé nakládání nepřežila?

Jaké důsledky má tzv. prohlášení viny? Jak se liší od doznání v rámci podmínek podmíněného zastavení trestního stíhání?

*Může se státní zástupce odvolat proti rozsudku, jímž soud schválil dohodu o vině a trestu?
Co je to odstoupení od trestního stíhání? Kdo o něm rozhoduje? Tvoří takové rozhodnutí překážku rei iudicatae?*

Do kterého okamžiku musí poškozený uplatnit svůj nárok na náhradu škody v rámci sjednávání dohody o vině a trestu?

Jak se bude postupovat v případě, kdy starostka obce je podezřelá z trestného činu proti své obci, za níž by jako statutární orgán měla současně jednat?

Ruší amnestie prezidenta republiky povinnost nahradit škodu způsobenou trestným činem?

Co když došlo k autonehodě, kde mladá matka je obviněna ze způsobení nedbalostního ublížení na zdraví vlastní nezletilé dceři? Jak to bude s vyžádáním souhlasu poškozeného dle § 163 TR?

Lze se spokojit s vyjádřením druhého rodiče, rovněž zák. zástupce?

Co rozumíme v trestněprávní nauce pojmem „poena naturalis“?

4. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě. Doporučuji k obhajobě.

5. Navržený klasifikační stupeň: 1 (výborně)

V Praze dne 23. listopadu 2023

JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.
oponent diplomové práce